

Europski zeleni plan i perspektive budućeg razvoja

Marković, Ela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:615566>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-10-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

ELA MARKOVIĆ

**EUROPSKI ZELENI PLAN I PRESPEKTIVE BUDUĆEG
RAZVOJA**

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

ELA MARKOVIĆ

**EUROPSKI ZELENI PLAN I PRESPEKTIVE BUDUĆEG
RAZVOJA**

Završni rad

JMBAG: 0303068027, redovan student

Studijski smjer: Preddiplomski studij, marketinško upravljanje

Predmet: Uvod u makroekonomiju

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Makroekonomija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dean Sinković

Pula, rujan, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana ELA MARKOVIĆ, kandidat za prvostupnika ekonomije, poslovne ekonomije, smjera MARKETINŠKO UPRAVLJANJE ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega nericitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi dio rada pri kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi

Studentica

U Puli _____, _____ godine.

IZJAVA

O korištenju autorskog djela

Ja ELA MARKOVIĆ, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

EUROPSKI ZELENI PLAN I PERSPEKTIVE BUDUĆEG RAZVOJA koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenog, slobodnog pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD	6
1.1. Predmet i cilj rada	6
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	6
1.3. Sadržaj i struktura rada	6
2. EUROPSKI ZELENI PLAN	7
2.1. Elementi Europskog zelenog plana	10
2.1.1. <i>Povećanje klimatskih ambicija EU-a za 2030. i 2050.</i>	12
2.1.2. <i>Opskrba čistom, cjenovno pristupačnom i sigurnom energijom</i>	13
2.1.3. <i>Mobilizacija industrije za čisto i kružno gospodarstvo</i>	14
2.1.4. <i>Izgradnja i obnova uz učinkovitu upotrebu energije i resursa</i>	15
2.1.5. <i>Brži prelazak na održivu i pametnu mobilnost</i>	17
2.1.6. <i>Od „polja do stola”: osmišljavanje pravednog i zdravog prehrambenog sustava koji je prihvatljiv za okoliš</i>	18
2.1.7. <i>Očuvanje i obnova ekosustava i biološke raznolikosti</i>	19
2.1.8. <i>Cilj nulte stope onečišćenja za netoksični okoliš</i>	20
2.2. Financiranje Europskog zelenog plana	21
2.2.1. <i>Mobilizacija održivih ulaganja iz svih izvora</i>	22
2.3. Održivost u politikama EU	24
3. PERSPEKTIVE RAZVOJA EUROPSKOG ZELENOG PLANA	25
3.1. Zelena radna mjesta	25
3.2. Europski zeleni plan i COVID-19	26
3.3. Zadar u borbi protiv klimatskih promjena	27
3.4. Hrvatska i Europski zeleni plan	28
4. ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32
POPIS PRILOGA	34

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog završnog rada je istražiti Europski zeleni plan te perspektive budućeg razvoja, preobrazba cjelokupnog gospodarstva te koliko je daleko Europa do ostvarenja ciljeva. Cilj rada je prikazati je li Europski zeleni plan strategija koja je potrebna kako bi Europa postala klimatski neutralna.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom izrade završnog rada provedeno je sekundarno istraživanje, odnosno pretraživanje znanstvenih publikacija i članaka te internetskih stranica. Kao što je stranica Europske Komisije te drugih institucija povezanih s Europskom Unijom i Europskim zelenim planom.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Završni rad sastoji se od 4 poglavlja. Nakon uvoda u kojemu se prikazuje predmet i cilj rada, metode prikupljanja podataka i izvori podataka te struktura rada, dolazi drugo poglavlje koje analizira sam Europski zeleni plan. Poglavlje započinje analizom elemenata europskog zelenog plana koji su zasebno analizirani. Nakon elemenata europskog zelenog plana fokus se stavlja na samo financiranje plana te na održivost u politikama EU-a. Treće poglavlje nam govori o perspektivama razvoja Europskog zelenog plana. Predstavljena su zelena radna mjesta koja očekuju procvat u budućnosti, također je riječ o samom Europskom zelenom planu za vrijeme COVID-19. Analizirana je „borba“ Zadra s klimatskim promjenama i za kraj poglavlja predstavljen je Europski zeleni plan u Republicu Hrvatskoj. Četvrto poglavlje predstavlja zaključak koje je prikaz ključnih činjenica i podataka koje je bitno naglasiti.

2. EUROPSKI ZELENI PLAN

Krajem 2019. godine Europska komisija je objavila novu strategiju rasta, pod nazivom Europski zeleni plan. Strategija bi trebala omogućiti održiv i uključiv rast, provedbu programa Ujedinjenih naroda do 2030. godine i ciljeve održivog razvoja te tranziciju prema pravednom i prosperitetnom društvu s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom u kojem 2050. neće biti emisije stakleničkih plinova. ¹

Politike za provedbu nove opće strategije rasta, odnosno Europskog zelenog plana uključuju: ²

- Klimatski politiku
- Energetsku politiku (za opskrbu čistom energijom u cijelom gospodarstvu)
- Industrijsku politiku i kružno gospodarstvo
- Građevinarstvo
- Zaštitu okoliša i bioraznolikost
- Poljoprivredu i turizam (za provedbu inicijativa „od polja do stola“)
- Mobilnost
- Socijalnu politiku
- Istraživanje, razvoj i inovacije

Prilikom provedbe Europskog zelenog plana predviđeno je korištenje različitih provedbenih instrumenata: regulacije i normizacije, ulaganja i inovacije, nacionalne reforme, dijalog sa socijalnim partnerima i međunarodna suradnja. Digitalizacija je potrebna u svim sektorima i olakšava transformaciju.

Tijekom provedbe Europskog zelenog plana potrebna je uključenost i predanost javnosti i svih sudionika.

¹ Tko će i kako provoditi Europski zeleni plan? Dostupno na: https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/11/Analiza_EUROPSKI-ZELENI-PLAN.pdf (30.08.2021.)

² Ibidem, str. 2

Europske i nacionalne politike relevantne za provedbu Europskog zelenog plana prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. Pregled politika EU-a, hrvatskih politika i provedbenih dokumenata relevantnih za Europski zeleni plan

POLITIKE I INSTRUMENTI		
PODRUČJE	EU	HRVATSKA
OPĆI RAZVOJNI DOKUMENT	Europski zeleni plan	Nacionalna razvojna strategija
Klimatska politika	Europski klimatski zakon Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Klimatsko-energetski paket Sustav trgovanja emisijama stakleničkih plinova (ETS) Odluka o podjeli napora za postizanje ciljeva Nacionalni ciljevi za obnovljive izvore Uredba o korištenju zemljišta, prenamjeni zemljišta i šumarstvu	Zakon o klimatskim aktivnostima i zaštiti ozonskog sloja (Narodne novine, br. 127/2019). Strategija niskouglijnog razvoja RH. Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u RH Akcijski plan za provedbu Strategije niskouglijnog razvoja RH. Akcijski plan za provedbu Strategije prilagodbe klimatskim promjenama u RH. Integrirani energetski i klimatski plan RH.
Energetska politika	„Čista energija za sve Europljane“ Energetska unija	Energetska strategija Integrirani energetsko-klimatski plan
Industrijska politika i kružno gospodarstvo	Industrijska strategija Akcijski plan za kružno gospodarstvo Model EU-a za odvojeno prikupljanje otpada Strateški akcijski plan za baterije	Zakon o održivom gospodarenju otpadom Plan gospodarenja otpadom Odluka o implementaciji Plana gospodarenja otpadom
Građevinarstvo	Energetska obnova zgrada	Dugoročna strategija obnova zgrada
Zaštita okoliša i bioraznolikost	Akcijski plan za postizanje nulte stope onečišćenja zraka, vode i tla Strategija o kemikalijama za održivost Strategija za bioraznolikost	Strategija i akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine
Poljoprivreda	Zajednička poljoprivredna politika	Strategija poljoprivrede 2020. Strategija razvoja prerade drva i proizvodnje namještaja Republike

		Hrvatske 2017. – 2020. s Akcijskim planom provedbe 2017
Mobilnost	Strategija za održivu i pametnu mobilnost	Strategija prometnog razvitka 2017.-2030.
Istraživanje, razvoj i inovacije	Obzor 2020	Program poticanja istraživačkih i razvojnih aktivnosti u području klimatskih promjena
Horizontalne teme	Digitalizacija, socijalna politika (mehanizam za pravednu tranziciju, suzbijanje energetske siromaštva), fiskalna politika, državne potpore, javna nabava.	

Izvor: Tko će i kako provoditi Europski zeleni plan?

Tablica 1 pokazuje da se Europski zeleni plan nadovezuje na postojeće razvojne dokumente EU. U Hrvatskoj stanje varira od sektora do sektora.

Nastoji se zaštititi, očuvati i povećati prirodni kapital EU-a te zaštititi zdravlje i dobrobit građana od rizika povezanih s okolišem i utjecaja okoliša na njih. Tranzicija istodobno mora biti pravedna i uključiva. Na prvom mjestu moraju biti ljudi te posebno treba obratiti pozornost a regije, industrije i radnike koji će se suočiti s najvećim izazovima. Aktivno sudjelovanje javnosti i povjerenje u tranziciju od presudne su važnosti kako bi politike bile uspješne i prihvaćene. Potreban je sporazum kako bi se sve skupine građana približile nacionalnim, regionalnim i lokalnim tijelima, civilnom društvu te industriji koji blisko surađuju s institucijama EU-a i savjetodavnim tijelima.

Europska Unija ima kolektivnu sposobnost da preobrazi svoje gospodarstvo i društvo kako bi ih postupno učinio održivijima. Može se dalje razvijati kao globalni predvodnik kad je riječ o mjerama u području klime i okoliša, zaštite potrošača i prava radnika. Dodatno smanjenje emisija je izazov, zahtijevat će velika javna ulaganja i jača nastojanja da se privatni kapital usmjeri na djelovanje u području klime i okoliša, uz istodobno izbjegavanje ovisnosti o neodrživim praksama. Europska Unija mora biti predvodnik u koordinaciji međunarodnih nastojanja za izgradnju usklađenog financijskog sustava koji podupire održiva rješenja. Takvo ulaganje je i naprijed prilika da Europa krene novim putem održivog i uključivog rasta. Europski zeleni plan će ubrzati i poduprijeti tranziciju koje je potrebna u svim sektorima.

Predsjednica Europske Komisije Ursula von der Leyen izjavila je: „ Europski zeleni plan naša je nova strategija rasta koja daje više nego što oduzima. U planu je opisano kako ćemo preobraziti naš način života i rada te proizvodnje i potrošnje kako bismo

zdravije živjeli i inovativnije radili. Svi možemo sudjelovati u tranziciji i imati koristi od mogućnosti koje ona donosi. Ako krenemo prvi i djelujemo brzo, pomoći ćemo našem gospodarstvu da bude svjetski predvodnik. Odlučno smo naumili u tome uspjeti zbog našeg planeta i sveg života na njemu, zbog europske prirodne baštine i biološke raznolikosti, zbog naših šuma i našim mora. Kad ostatku svijeta pokažemo da je moguće biti održiv i konkurentan moći ćemo uvjeriti druge zemlje da slijede naš primjer.“³

Europski zeleni plan sadržava okvirni plan s mjerama za unaprjeđenje učinkovitog iskorištavanja resursa prelaskom na čisto kružno gospodarstvo te za zaustavljanje klimatskih promjena, obnovu biološke raznolikosti i smanjenje onečišćenja. U njemu se navode potrebna ulaganja i dostupni financijski alati i objašnjava kako osigurati pravednu i uključivu tranziciju. Obuhvaća sve gospodarske sektore, a posebice promet, energetiku, poljoprivredu, održavanje i radnju zgrada te industrije kao što su proizvodnja čelika, cementa, tekstila i kemikalija.

2.1. Elementi Europskog zelenog plana

Kako bi se Europski zeleni plan ostvario, potrebno je iznova razmotriti politike za opskrbu električnom energijom u cijelom gospodarstvu, industriju, proizvodnju i potrošnju, velike infrastrukture, promet, hranu i poljoprivredu, građevinarstvo, oporezivanje i socijalne naknade. Za postizanje ciljeva ključno je povećati važnost koja se pridaje zaštiti i obnovi prirodnih ekosustava, održivoj upotrebi resursa i boljem zdravlju ljudi. U tom je području preobrazba najpotrebnija i potencijalno najkorisnija za gospodarstvo Europske Unije, društvo i prirodni okoliš. Europska Unija bi trebala promicati potrebnu digitalnu transformaciju i alate te ulagati u njih s obzirom na to da su ključni za omogućavanje promjena.

³ Institut za društveno odgovorno poslovanje, dostupno na: <http://idop.hr/hr/dop-trendovi/zanimljivosti/odrzivo-financiranje/sto-je-europski-zeleni-plan/> (30.08.2021.)

Iako su sva ta područja djelovanja uvelike međusobno povezana i uzajamno se podupiru, bit će potreban oprez ako se pokaže da su mogući kompromisi među gospodarskim i socijalnim ciljevima te ciljevima u pogledu okoliša. Potrebno je upotrebljavati sve poluge politike: regulacija i normizacija, ulaganja i inovacije, nacionalne reforme, dijalog sa socijalnim partnerima i međunarodna suradnja.

Novе mjere samo po sebi nisu dovoljne da se postignu ciljevi Europskog zelenog plana. Komisija mora pokrenuti nove inicijative i surađivati s državama članicama kako bi pojačala nastojanja Europske Unije da se važeće zakonodavstvo i politike koje se odnose na zeleni plan provedbe i djelotvorno primjenjuju.

Slika 1. Elementi europskog zelenog plana

Izvor: Europska Komisija

Slika 1. prikazuje elemente i područja djelovanja Europskog zelenog plana, koja su međusobno povezana i uzajamno se podupiru.

2.1.1. Povećanje klimatskih ambicija EU-a za 2030. i 2050.

Europska Unija je započela s modernizacijom i preobrazbom gospodarstva za postizanje klimatske neutralnosti. Emisije stakleničkih plinova smanjile su se za 23 % u razdoblju od 1990. do 2018. godine, a gospodarstvo je poraslo za 61 %. Trenutačne politike smanjit će emisije stakleničkih plinova samo za 60 % do 2050. godine. Mnogo toga još treba učiniti, počevši s ambicioznijom klimatskom politikom u sljedećem desetljeću.

Europska komisija je u ljeto 2020. godine predstavila plan za koji je izrađena procjena učinka, a koji se odnosi na povećanje ciljne vrijednosti smanjenja stakleničkih plinova u EU-u na najmanje 50 % i prema 55 % za 2030. u usporedbi s 1990. na odgovoran način. Kako bi se dodatna smanjenja emisije stakleničkih plinova postigla, Komisija je u lipnju 2021. godine preispitala sve relevantne instrumente politike povezane s klimom. Uključujući sustav za trgovanje emisijskim jedinicama, uključujući moguće proširenje europskog trgovanja emisijskim jedinicama na nove sektore, ciljeve država članica za smanjenje emisija u sektorima izvan sustava trgovanja emisijskim jedinicama i Uredbe o korištenju zemljišta, prenamjeni zemljišta i šumarstvu.

Reforme politika će pomoći u osiguravanju djelotvornog određivanja cijena ugljika u gospodarstvu. Potaknuti će promjene u potrošačkim i poslovnim praksama te olakšati veća održiva javna i privatna ulaganja. Kako bi zajednički pružali dosljedan politički okvir različiti instrumenti određivanja cijena se moraju međusobno nadopunjavati.

Dokle god međunarodni partneri ne dijele ambicije s Europskom Unijom, postoji rizik od istjecanja ugljika, bilo to zato što se proizvodnja prenosi iz EU-a u druge zemlje s manjim ambicijama za smanjenje ili zato što se proizvodi iz EU-a zamjenjuju uvozom s višom razinom emisije ugljika. Ako dođe do takvog rizika, neće doći do smanjenja globalnih emisija te će izostati puni učinak nastojanja EU-a i njegovih industrija da se ispune globalni ciljevi Pariškog sporazuma u području klime.

Dođe li do održavanja razlika u razinama ambicija, s obzirom na to da EU ima sve veće klimatske ambicije, Komisija će predložiti mehanizam za graničnu prilagodbu emisija ugljika za odabrane sektore kako bi smanjila rizik od istjecanja ugljika.

2.1.2. Opskrba čistom, cjenovno pristupačnom i sigurnom

Daljnja dekarbonizacija energetskeg sustava ključna je za postizanje ciljeva i području klime 2030. i 2050. Proizvodnja i upotreba energije u gospodarskim sektorima izvor su više od 75 % emisija stakleničkih plinova u EU-u. energetska učinkovitost treba biti prioritet, mora se razviti energetske sektor koji se uglavnom temelji na obnovljivim izvorima uz brzo postupno ukidanje upotrebe ugljena i dekarbonizaciju plina. Opskrba energijom u EU mora biti sigurna i cjenovno pristupačna za potrošače i poduzeća. Kako bi došli do ostvarenja ključno je osigurati potpunu integraciju, međupovezanost i digitalizaciju europskog energetskeg tržišta uz poštovanje tehnološke neutralnosti.

Prelazak na čistu energiju bi trebao uključivati potrošače i biti im od koristi. Obnovljivi izvori energije imaju središnju ulogu. Veća proizvodnja energije vjetra na moru je ključna, uz oslanjanje na regionalnu suradnju među državama članica. Pametna integracija obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti i drugih održivih rješenja u svim sektorima pridonose ostvarenju dekarbonizacije uz najniži trošak. Brzi pad troškova obnovljivih izvora energije u kombinaciji s boljim oblikovanjem politika potpore već je smanjio učinak upotrebe obnovljivih izvora energije na kućanske račune za energiju.

Kako bi kućanstva koja si ne mogu priuštiti ključne energetske usluge imala osnovni životni standard potrebno je ukloniti rizik od energetskeg siromaštva.

Prelazak na klimatsku neutralnost zahtijeva i pametnu infrastrukturu. Veća prekogranična i regionalna suradnja pomoći će u ostvarivanju koristi od prelaska na čistu energiju po pristupačnim cijenama. Potrebno je preispitati regulatorni okvir za energetskeg infrastrukturu, uključujući uredbe TEN-E⁴, kako bi se osigurala usklađenost s ciljem klimatske neutralnosti. Takav okvir bi poticao uvođenje inovativnih tehnologija i infrastrukture poput pametnih mreža, vodikovih mreža ili hvatanja, skladištenja i upotrebe ugljika te skladištenja energije; čime bi se omogućila integracija sektora. Za određenu postojeću infrastrukturu i imovinu potrebna je nadogradnja kako bi ostala svrsishodna i otporna na klimatske promjene.

⁴ Uredba o transeuropskoj energetskeg mreži (TEN-E)

2.1.3. Mobilizacija industrije za čisto i kružno gospodarstvo

Za postizanje klimatski neutralnog i kružnog gospodarstva potrebna je potpuna mobilizacija industrije. 25 godina je potrebno ili jedna generacija da bi se industrijski sektor i svi lanci vrijednosti preobrazili. Kako bi se ostvarili rezultati do 2050. odluke i mjere se trebaju donijeti u sljedećih 5 godina.

Godišnja globalna ekstrakcija materijala utrostručila se u razdoblju od 1970. do 2017. te i dalje raste, što predstavlja velik globalni rizik. Zbog ekstrakcije resursa i prerade u materijale, goriva i hranu dolazi do približno polovine ukupnih emisija stakleničkih plinova i više od 90 % gubitka biološke raznolikosti i nestašice vode. Industrija EU-a započela je s promjenama, ali i dalje njezin udio u emisijama stakleničkih plinova u EU-u iznosi 20 %. I dalje je previše „linearna” i ovisna o protoku novih ekstrahiranih materijala, kojima se trguje i koji se prerađuju u robu te se konačno odlažu kao otpad ili emisijske jedinice. Samo 12 % materijala koji se u njoj upotrebljavaju dolazi iz recikliranja.

Tranzicija je prilika da se proširi održiva i radno intenzivna gospodarska djelatnost. Postoji znatan potencijal na globalnim tržištima za tehnologije s niskom razinom emisija, održive proizvode i usluge. Kružno gospodarstvo isto tako nudi veliki potencijal za nove djelatnosti i radna mjesta. Međutim, preobrazba se odvija presporo s napretkom koji nije ni široko rasprostranjen ni ujednačen. Europski zeleni plan podupire i ubrzava prelazak industrije EU-a na održiv model uključivog rasta.

Energetski intenzivne industrije, kao što su industrije čelika, kemikalija i cementa, neophodne su za europsko gospodarstvo jer opskrbljuju nekoliko ključnih lanaca vrijednosti. Akcijski plan za kružno gospodarstvo uključivat će politiku za „održive proizvode” za potporu kružnom dizajnu svih proizvoda na temelju zajedničke metodologije i načela. Prioritet će mu biti smanjenje i ponovna upotreba materijala prije recikliranja. Njime će se poticati novi poslovni modeli i utvrditi minimalni zahtjevi za sprečavanje stavljanja proizvoda štetnih za okoliš na tržište EU-a. Povećat će se i proširena odgovornost proizvođača.

Akcijni plan za kružno gospodarstvo poslužiti će za tranziciju svih sektora, djelovanje se posebno usmjerava na resursno intenzivne sektore, kao što su tekstilni sektor, građevinarstvo te sektor elektronike i plastike. Komisija poduzima daljnje mjere u pogledu strategije za plastiku iz 2018. koje uključuju, među ostalim, mjere za suzbijanje namjernog dodavanja mikroplastike i nenamjernih ispuštanja plastike, primjerice iz tekstila i abrazije guma. Komisija izrađuje zahtjeve kako bi osigurala da se sva ambalaža na tržištu EU-a može ponovno upotrijebiti ili reciklirati na gospodarski održiv način do 2030.

Plan uključuje i mjere za poticanje poduzeća da nude te omogućuju potrošačima da odaberu trajne i popravljive proizvode koji se mogu ponovno upotrebljavati. Analizira se i potreba za „pravom na popravak” i suzbijanja zastarjelosti uređaja, posebno elektroničkih uređaja. Politika zaštite potrošača pomaže potrošačima da donesu informirane odluke i imaju aktivnu ulogu u ekološkoj tranziciji. Uključuje nove poslovne modele koji se temelje na iznajmljivanju i dijeljenju robe i usluga ako su zaista održivi i cjenovno pristupačni.

Digitalne tehnologije ključne su za postizanje ciljeva održivosti zelenog plana u mnogim različitim sektorima. Komisija će razmotriti mjere kako bi osigurala da digitalne tehnologije kao što su umjetna inteligencija, 5G, računalstvo u oblaku i računalstvo na rubu mreže te internet stvari mogu ubrzati i povećati učinak politika za suočavanje s klimatskim promjenama i zaštitu okoliša. Digitalizacija pruža i nove mogućnosti za praćenje onečišćenja zraka i vode na daljinu ili za praćenje i optimizaciju upotrebe energije i prirodnih resursa. Europi je istodobno potreban digitalni sektor kojem je u središtu održivost.⁵

2.1.4. Izgradnja i obnova uz učinkovitu upotrebu energije i resursa

Izgradnja, upotreba i obnova zgrada zahtijevaju znatne količine energije i mineralnih resursa (npr. pijesak, šljunak, cement). Udio energije za zgrade u potrošenoj energiji

⁵ Eur-Lex, Pristup zakonodavstvu Europske Unije, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX%3A52019DC0640#footnote14> (01.09.2021.)

iznosi 40 %. Današnja godišnja stopa obnove zgrada iznosi od 0,4 do 1,2 % u državama članicama. Ta će se stopa trebati barem udvostručiti kako bi se ostvarili ciljevi EU-a u području energetske učinkovitosti i klime. Istodobno, 50 milijuna potrošača ima poteškoće s primjerenim zagrijavanjem svojih domova.⁶

Kako bi se riješilo dvostruko pitanje energetske učinkovitosti i pristupačnosti cijena, EU i države članice trebale bi se uključiti u „val obnove” javnih i privatnih zgrada. Iako je povećanje stopa obnove izazov, obnova smanjuje račune za energiju i može smanjiti energetska siromaštvo. Usto, može potaknuti građevinski sektor te je prilika za podupiranje MSP-ova i radnih mjesta na lokalnoj razini.⁷

Komisija provodi zakonodavstvo koje se odnosi na energetska svojstva zgrada, također provodi i uključivanje emisijskih jedinica iz zgrada u europsko trgovanje emisijskim jedinicama u okviru širih nastojanja da se osiguraju relativne cijene različitih izvora energija koje daju prave signale za energetska svojstva zgrada. Preispitivanjem Uredbe o građevnim proizvodima osigurala je projektiranje novih i obnovljivih zgrada u svim fazama u skladu s potrebama kružnog gospodarstva koja vode većoj digitalizaciji i otpornosti zgrada na klimatske promjene.

Komisija će raditi i na uklanjanju nacionalnih regulatornih prepreka koje sprečavaju ulaganja u energetska svojstva u unajmljenim i viševlasničkim zgradama. Posebna pozornost posvetit će se obnovi socijalnih stanova kako bi se pomoglo kućanstvima koja imaju poteškoća s plaćanjem računa za energiju. Potrebno je usredotočiti se i na obnovu škola i bolnica jer će sredstva uštedjena zahvaljujući učinkovitosti zgrada biti dostupna za potporu obrazovanju i javnom zdravlju.

Suradnja s dionicima u pogledu inicijative za obnovu uključuje otvorenu platformu koja okuplja sektor zgradarstva i građevinarstva, arhitekta i inženjere te lokalne vlasti kako bi se uklonile prepreke za obnovu. Inicijativa uključuje inovativne programe financiranja u okviru fonda InvestEU. Programi se odnose na stambene udruge ili poduzeća za pružanje energetske usluge koja uvode obnovu, među ostalim, ugovorima o energetske učinkovitosti. Osnovni je cilj objediniti radove na obnovi u veće blokove kako bi se ostvarila korist od boljih uvjeta financiranja i ekonomije razmjera.

⁶ Eur-Lex, Pristup zakonodavstvu Europske Unije, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX%3A52019DC0640#footnote14> (01.09.2021.)

⁷ Ibidem

Komisija radi na uklanjanju nacionalnih regulatornih prepreka koje sprečavaju ulaganja u energetska učinkovitost u unajmljenim i viševlasničkim zgradama. Posebna pozornost posvećena je obnovi socijalnih stanova kako bi se pomoglo kućanstvima koja imaju poteškoća s plaćanjem računa za energiju. Usredotočeno je i na obnovu škola i bolnica jer su sredstva ušteđena zahvaljujući učinkovitosti zgrada dostupna za potporu obrazovanju i javnom zdravlju.

2.1.5. Brži prelazak na održivu i pametnu mobilnost

Promet proizvodi četvrtinu emisija stakleničkih plinova u EU-u te je njegov udio i dalje u porastu. Kako bi se postigla klimatska neutralnost do 2050. potrebno je smanjenje emisija iz prometa od 90 %. Cestovni, željeznički, zračni i vodni promet morat će pridonijeti smanjenju. Za postizanje održivog prometa korisnici moraju biti na prvom mjestu te im se moraju staviti na raspolaganje cjenovno pristupačnije, dostupnije, zdravije i čistije alternative trenutačnim navikama u pogledu mobilnosti. Komisija će 2020. donijeti strategiju za održivu i pametnu mobilnost kojom će nastojati riješiti to pitanje i razmotriti sve izvore emisija.⁸

Potrebno je snažno potaknuti multimodalni prijevoz. Time će se povećati učinkovitost prometnog sustava. Prioritetnim se ocjenjuje da bi se znatan dio od 75 % kopnenog tereta koji se danas prevozi cestom trebao početi prevoziti željeznicom i unutarnjim plovnim putovima.⁹

Automatizirana i povezana multimodalna mobilnost ima sve veću ulogu u upravljanju prometom koje omogućuje digitalizacija. Prometni sustav i infrastruktura u EU-u oblikovani su tako da podupiru nove usluge održive mobilnosti kojima se smanjuje zagušenje i onečišćenje, posebno u gradskim područjima. Instrument financiranja kao što je Instrument za povezivanje Europe, pomaže u razvoju pametnih sustava upravljanja prometom i rješenja „mobilnosti kao usluge“.

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

U kontekstu revizije Direktive o oporezivanju energije Komisija razmatra postojeća porezna izuzeća, među ostalima za gorivo u zračnom i pomorskom prijevozu, te ukidanje subvencija za fosilna goriva.

EU bi trebao istodobno povećati proizvodnju i upotrebu održivih alternativnih goriva u prometu. Približno milijun javnih postaja za punjenje i opskrbu bit će potrebno do 2025. za 13 milijuna vozila s nulnim i niskim emisijama koja se očekuju na europskim cestama.¹⁰

Dekarbonizacijom proizvodnje električne energije omogućila bi se čišća električna energija za električna vozila, podržavajući tako daljnje širenje uporabe obnovljivih izvora. Razvoj inovativnog skladištenja energije temelj je potpuno elektrificiranog prometnog sustava, integriranog u čistu energetska mrežu i zajedno s postavljanjem odgovarajuće mreže javno dostupnih točaka za punjenje, može ubrzati elektrifikaciju cestovnog prometa.¹¹

2.1.6. Od „polja do stola”: osmišljavanje pravednog i zdravog prehranbenog sustava koji je prihvatljiv za okoliš

Poznato je da je europska hrana sigurna, bogata hranjivim tvarima i kvalitetna. Sada bi trebala postati i globalni standard za održivost. Iako je prelazak na održivije sustave počeo, prehrana brzorastućeg svjetskog stanovništva i dalje je izazov uz postojeće obrasce proizvodnje. Proizvodnja hrane i dalje uzrokuje onečišćenje zraka, vode i tla, pridonosi gubitku biološke raznolikosti i klimatskim promjenama te troši prekomjerne količine prirodnih resursa, dok se znatan dio hrane rasipa. Loša prehrana istovremeno doprinosi pretilosti i bolestima poput raka.¹²

¹⁰ Ibidem

¹¹ Tsakalidis, A., Balen, M., Gkoumas, K., Pekar, F. (2020) Catalyzing Sustainable Transport Innovation through Policy Support and Monitoring: The Case of TRIMIS and the European Green Deal, str. 10-11. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/340654880_Catalyzing_Sustainable_Transport_Innovation_through_Policy_Support_and_Monitoring_The_Case_of_TRIMIS_and_the_European_Green_Deal (02.09.2021.)

¹² Ibidem

Postoje mnoge mogućnosti za subjekte u vrijednosnom lancu prehrambenih proizvoda. Komisija je u proljeće 2020. predstavila strategiju „od polja do stola“ za ekološke poljoprivrednike, osiguranje dostupnosti zdrave, cjenovno pristupačne i održivije hrane za sve Europljane te pravedan ekonomski povrat u prehrambenom lancu. Europski poljoprivrednici i ribari ključni su za upravljanje tranzicijom. Strategijom „od polja do stola“ podupire se njihovo djelovanje u borbi protiv klimatskih promjena, zaštiti okoliša i očuvanju biološke raznolikosti. Zajedničke poljoprivredne i zajedničke ribarstvene politike i dalje su ključne za potporu, te osiguravaju pristojan život za poljoprivrednike, ribare i njihove obitelji. U prijedlozima Komisije za zajedničku poljoprivrednu politiku za razdoblje 2021.–2027. propisano je da bi najmanje 40 % ukupnog proračuna zajedničke poljoprivredne politike i najmanje 30 % Fonda za pomorstvo i ribarstvo trebalo pridonijeti djelovanju u području klime.¹³

Iako je, prema Eurostatu, poljoprivredna proizvodnja jedina djelatnost u svijetu koja je smanjila emisije stakleničkih plinova od 1990. (za 20%) lanci prehrane još uvijek su ključni uzročnici degradacije okoliša i klimatskih promjena. Potrebno je hitno djelovati u smislu povećanja udjela ekološke poljoprivrede, smanjenju upotrebe pesticida i gnojiva, te poboljšanjem kvalitete života životinja. Kako bi se osiguralo da sva hrana koja je na tržištu EU-a bude što održivija na prednjoj strani ambalaže prehrambene robe, prema prijedlogu Komisije, biti će obavezno usklađeno klasificiranje nutritivnih svojstava uz razvijen okvir označavanja održive hrane koji osim nutritivnih obuhvaća i okolišne, klimatske i socijalne čimbenike prehrambenih proizvoda.

2.1.7. Očuvanje i obnova ekosustava i biološke raznolikosti

Kao što znamo bioraznolikost nam je neophodna u životu, ona je naš izvor hrane, lijekova, zdravilja te materijala. Polovina svjetskog BDP-a (40 bilijuna eura) ovisi o prirodi. Građevinarstvo, poljoprivreda te prehrana su tri glavna sektora koja ovise o prirodi, te generiraju oko 7 bilijuna eura.

¹³ Ibidem

Iz ekosustava dobivamo osnove za život poput hrane, pitke vode i čistog zraka te nam oni pružaju sklonište. Osim toga, ublažavaju prirodne katastrofe, suzbijaju nametnike i bolesti te pomažu u reguliranju klime. Međutim, EU ne ispunjava neke od svojih najvažnijih ciljeva u pogledu okoliša za 2020., kao što su ciljevi iz Aichija u okviru Konvencije o biološkoj raznolikosti. EU i njegovi globalni partneri trebaju zaustaviti gubitak biološke raznolikosti. U Globalnom izvješću o procjeni koje je 2019. objavila Međuvladina znanstveno-politička platforma za biološku raznolikost i usluge ekosustava utvrđeno je da je u cijelom svijetu došlo do smanjenja biološke raznolikosti, što je prije svega posljedica promjena u korištenju zemljišta i mora, izravnog iskorištavanja prirodnih resursa i klimatskih promjena.¹⁴

Najvažnija stvar je identificirati, mapirati, nadzirati te strogo zaštititi sve preostale prašume i stare šume EU-a. Kao što je poznato, prašume i stare šume su najbogatiji šumski ekosustavi sa značajnim zalihama ugljika, koje imaju sposobnost uklanjanja ugljika iz atmosfere.

2.1.8. Cilj nulte stope onečišćenja za netoksični okoliš

Jedan od ciljeva Europskog zelenog plana je borba protiv onečišćenja iz svih izvora i prelazak na netoksični okoliš. Kemikalije su važne za svakodnevni život, a one s opasnim svojstvima štetne su za ljudsko zdravlje i okoliš. Neke od opasnih kemikalija uzrokuju rak, utječu na endokrini, dišni, imunosni sustav, te povećavaju podložnost bolestima. Prema Eurobarometru u Europi je 84% građana zabrinuto zbog utjecaja kemikalija iz svakodnevnih proizvoda na zdravlje, a 90% zbog njihova utjecaja na okoliš

Za stvaranje netoksičnog okoliša treba više djelovati na sprečavanju onečišćenja te uvesti mjere za čišćenje i uklanjanje onečišćenja. Kako bi se zaštitili europski građani i ekosustavi, EU treba bolje pratiti, prijavljivati, sprečavati i uklanjati onečišćenje zraka, vode, tla i potrošačkih proizvoda.

¹⁴ Ibidem

Kako bi se riješila ta međusobno povezana pitanja, Komisija će 2021. donijeti akcijski plan za postizanje nulte stope onečišćenja zraka, vode i tla. Potrebno je obnoviti prirodne funkcije podzemnih i površinskih voda. To je ključno za očuvanje i obnovu biološke raznolikosti jezera, rijeka, močvara i ušća te sprečavanje i ograničavanje štete od poplava. Provedbom strategije „od polja do stola” smanjit će se onečišćenje uzrokovano viškom hranjivih tvari. Osim toga, Komisija će predložiti mjere za rješavanje problema onečišćenja od otjecanja gradskih voda i novih ili posebno štetnih izvora onečišćenja, kao što su mikroplastika i kemikalije, uključujući farmaceutske proizvode. Treba uzeti u obzir i kombinirane učinke različitih onečišćujućih tvari.¹⁵

Također kako bi se uspostavio netoksičan okoliš, Komisija će izložiti strategiju o kemikalijama za održivost. Time će se pridonijeti zaštiti građana i okoliša od opasnih kemikalija te potaknuti inovacije za razvoj sigurnih i održivih alternativa. Sve bi strane, uključujući industriju, trebale surađivati kako bi poboljšale zdravstvenu zaštitu i zaštitu okoliša te povećale globalnu konkurentnost.

2.2. Financiranje Europskog zelenog plana

Za postizanje ciljeva Europskog zelenog plana potrebna su dodatna ulaganja. Komisija je procijenila da će za postizanje trenutnih klimatskih i energetske ciljeva do 2030. biti potrebna dodatna godišnja ulaganja u iznosu od 260 milijardi eura, odnosno oko 1,5 % BDP-a iz 2018. Javni i privatni sektor treba održavati te investicijske tokove niz godina.

Komisija je početkom 2020. predstavila plan ulaganja u održivu Europu kako bi pomogla osigurati potrebna financijska sredstva. U njemu su kombinirana namjenska financijska sredstva za potporu održivim ulaganjima i prijedlozi za poboljšanje regulatornog okvira. Istodobno je važno povećati portfelj održivih projekata putem tehničke pomoći i savjetodavnih usluga kako bi se pomoglo nositeljima projekata. Proračun EU-a (s obzirom na obvezu da se 25 % usmjeri na djelovanja u području klime) i aktivnosti Europske investicijske banke bit će potpora planu ulaganja u održivu Europu zajedno s nacionalnim izvorima financiranja.

¹⁵ Ibidem

Plan ulaganja za održivu Europu omogućuje tranziciju prema klimatski neutralnom zelenom gospodarstvu u tri sljedeće dimenzije:¹⁶

- Planom će se putem proračuna EU-a u sljedećem desetljeću mobilizirati održiva ulaganja u iznosu od najmanje 1 bilijuna EUR. Udio javne potrošnje za klimu i okoliš iz proračuna EU-a bit će veći nego ikada prije. Proračunskim jamstvima privući će se privatno financiranje, a s pomoću mehanizma za pravednu tranziciju omogućit će se pravedna tranzicija olakšavanjem ulaganja javnog sektora u regijama koje su najviše pogođene tranzicijom.
- Planom će se stvoriti poticajan okvir za privatne ulagače i javni sektor. Nastojat će se osigurati racionalna, pravedna te socijalno uravnotežena i poštena tranzicija. Financijskim institucijama i privatnim ulagačima potrebni su alati za pravilno identificiranje održivih ulaganja. Kako bi se na najbolji mogući način iskoristio njihov potencijal, ključnu će ulogu imati taksonomija EU-a, načelo „energetska učinkovitost na prvom mjestu” i provjera održivosti. Za javni sektor pravilno identificiranje potreba za ulaganjem osigurat će se na temelju europskog semestra, pregleda aktivnosti u području okoliša, nacionalnih energetske i klimatskih planova u okviru energetske unije te planova koji su propisani zakonodavstvom o okolišu (npr. otpad, voda, biološka raznolikost i zrak).
- Planom će se osigurati prilagođena potpora javnim upravama i promotorima projekata kako bi im se olakšalo identificiranje, strukturiranje i provođenje održivih projekata. Osim toga, pojačat će se potpora javnim tijelima pri procjeni financijskih potreba i planiranju ulaganja te izravna potpora promotorima projekata iz javnog i privatnog sektora.

Plan ulaganja za održivu Europu pridonosi ostvarivanju ciljeva održivog razvoja. To je u skladu s obvezom iz Komunikacije o europskom zelenom planu da će se ciljevi održivog razvoja staviti u središte donošenja politika i djelovanja EU-a.

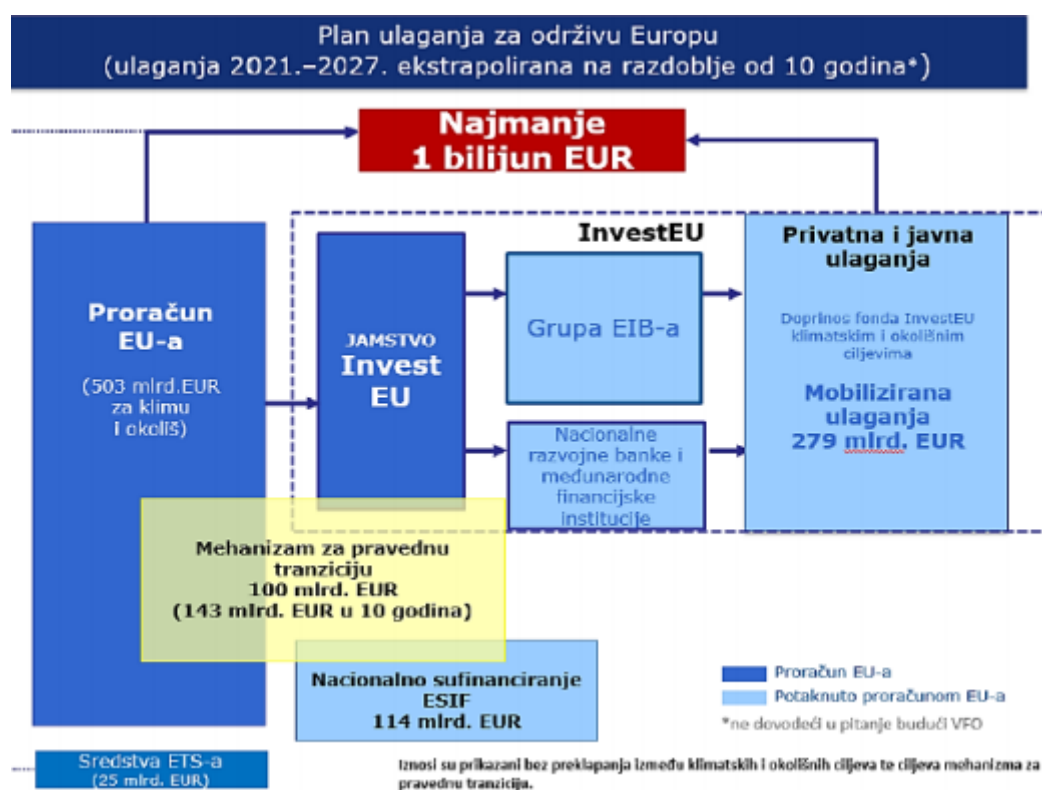
2.2.1. Mobilizacija održivih ulaganja iz svih izvora

¹⁶ Europska komisija (2020), Plan ulaganja za održivu Europu, Plan ulaganja za europski zeleni plan, COM 21 final. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0021&from=EN> (02.09.2021.)

U okviru Plana ulaganja za održivu Europu, investicijske komponente europskog zelenog plana, u sljedećem desetljeću mobilizirat će se održiva ulaganja u iznosu od najmanje 1 bilijuna EUR. Taj će se iznos financiranja za zelenu tranziciju ostvariti zahvaljujući izdvajanjima iz dugoročnog proračuna EU-a, od čega jedna četvrtina za potrebe klime te procijenjeni iznos od 39 milijardi EUR izdataka za okoliš. Planom će se privući i dodatna privatna ulaganja zahvaljujući učinku proračunskog jamstva EU-a u okviru programa InvestEU.

Uz izdatke EU-a povezane s djelovanjem u području klime i okolišnom politikom, Plan ulaganja za održivu Europu obuhvaća i iznose namijenjene mehanizmu za pravednu tranziciju, koji regijama koje su najviše pogođene pomoći u tranziciji.

Slika 2. : Elementi financiranja kojima će se u sljedećem desetljeću prikupiti iznos od najmanje 1 bilijuna EUR u okviru Plana ulaganja za održivu Europu

Izvor: Plan ulaganja za održivu Europu, Plan ulaganja za europski zeleni plan

Na slici 2. možemo vidjeti kako će za mobilizaciju sredstava u iznosu od najmanje 1 bilijuna EUR tijekom sljedećeg desetljeća biti potrebna i sredstva iz proračuna EU-a,

u skladu s prijedlogom Komisije, i javna i privatna ulaganja koja će se njima potaknuti.

2.3. Održivost u politikama EU

Europska Unija se obvezala da će raditi na provedbi Programa UN-a za održivi razvoj 2030. godine unutar EU-a, te u okviru vanjskih politika EU-a podržavanjem provedbe ciljeva u drugim zemljama, posebno onima kojima je to najpotrebnije.

Program održivog razvoja do 2030. godine, globalni je okvir iz 2015 godine. Program prikazuje 17 ciljeva održivog razvoja i 169 kratkoročnih ciljeva, svi ciljevi su globalno povezani te široko primjenjivi. Tri dimenzije prikazane u programu su: ekonomska, socijalna te zaštita okoliša. Europska Unija je spremna preuzeti vodstvo u provedbi Programa održivog razvoja do 2030. godine i ostvarenju ciljeva održivog razvoja zajedno sa svojim članicama u skladu s načelom supsidijarnosti. Program održivog razvoja do 2030. godine dodatno će poticati koordinirani pristup između vanjskog djelovanja EU-a i drugih politika EU-a te dosljednosti njezinih financijskih instrumenata.¹⁷

U okviru Europskog zelenog plana, Europska Unija nastoji biti globalni predvodnik i u području klime, okoliša i energije i zato provodi ambiciozne politike diljem svijeta. Također razvija jaču diplomaciju za ostvarenje zelenog plana, te potiče druge da preuzmu svoj udio u promicanju održivog razvoja, čime ni mogla postati učinkovit zagovornik. Pojačana bilateralna suradnja partnerskih zemalja EU-a dovodi do inovativnih oblika suradnje, poput razvoja međunarodnih tržišta ugljika, te podupiranja neposrednih susjeda. Kako bi tranzicija bila što učinkovitija Europska Unija treba potaknuti susjede u poduzimanju mjera, zbog toga Europski zeleni plan radi na programu za zapadni Balkan, nastoji ojačati partnerstvo EU-a i Kine, Afrike, Latinske Amerike, Kariba, Azije i Pacifika.

¹⁷ Europska komisija, Budući koraci za održivu europsku budućnost, Europske mjere za održivost (2016), Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0739> (05.09.2021.)

3. PERSPEKTIVE RAZVOJA EUROPSKOG ZELENOG PLANA

3.1. Zelena radna mjesta

Prijelaz na čišći i zeleniji planet zahtijeva inovativna rješenja u svakoj industriji te radnu snagu s vještinama za njihovo dizajniranje i primjenu. Od urbane poljoprivrede do održivog dizajna, današnje generacije bi se nakon školovanja mogle prijavljivati na kompletno drugačija radna mjesta. ¹⁸

Budućnost Europe ovisi o zdravom planetu zbog čega se EU obvezala na postizanje klimatske neutralnosti do 2050. Za ostvarenje tog cilja potrebna je transformacija europskog društva i gospodarstva, koja mora biti troškovno učinkovita, pravedna i socijalno uravnotežena. Pretvaranje postojećih radnih mjesta u zelene postaje prioritet budućnosti, a europski Zeleni plan i s njim povezana zelena tranzicija EU-a predviđa otvaranje više zelenih poslova i održivijeg gospodarstva.

Europska unija će u predstojećem sedmogodišnjem razdoblju (2021. do 2027.) za ublažavanje posljedica klimatskih promjena utrošiti gotovo 550 milijardi eura. Kroz mehanizam za pravednu tranziciju mobilizirat će najmanje 65-75 milijardi eura za ublažavanje socijalnih i gospodarskih posljedica zelene tranzicije, s posebnim naglaskom na regijama, sektorima i radnicima suočenima s najvećim izazovima.

Zelena tranzicija će preoblikovati radna mjesta i način na koji ljudi razmišljaju te istima stvoriti nove mogućnosti zapošljavanja. „Kada govorimo o zelenoj tranziciji, nisu potrebni samo stručnjaci za okoliš, već i građevinski radnici, inženjeri, prodavači, dizajneri. Ideja politike je da svaki posao može postati zeleniji, čak i u „smeđim“ (onečišćujućim) sektorima.“¹⁹ Potrebno je dugoročno zaštititi zaposlenje usredotočujući se na pojedince, a ne na same poslove. Stoga će cjeloživotno učenje odigrati glavnu ulogu u tranziciji, omogućujući ljudima prilagodbu promjenjivom okruženju kroz daljnje obrazovanje.

¹⁸ Vrijeme je za zelena radna mjesta, dostupno na: <https://www.mobilnost.hr/hr/novosti/vrijeme-je-za-zelena-radna-mjesta/> (08.09.2021.)

¹⁹ Zeleni poslovi: što je sljedeće?, dostupno na: <https://www.facebook.com/etfeuropa/videos/213640356874235/> (08.09.2021.)

Obrazovanje i usavršavanja kroz cijeli radni vijek omogućuje program Erasmus+, budući da će nova razmišljanja i nove vještine biti potrebne ne samo ljudima koji ulaze na tržište rada, već i ljudima svih dobnih i životnih skupina. To zahtijeva blisku suradnju i partnerski odnos između sustava obrazovanja i osposobljavanja s ciljem izgradnje ekosustava vještina koji prati ekonomske, tehnološke i društvene promjene.

Zeleni poslovi bi mogli biti najatraktivniji za mlade, pomogli bi u smanjenju nezaposlenosti koja je u današnje vrijeme sve veća pojavom pandemije.

3.2. Europski zeleni plan i COVID-19

2020. ćemo pamtiti kao potencijalnu godinu međunarodnih promjena u borbi protiv klimatskih promjena. Odobranjem Europskog zelenog plana došlo je do pojavljivanja epidemije COVID-19, epidemija se znatnom brzinom proširila po svijetu, a sve je započelo u Kini krajem 2019. godine. Neke zemlje su se „oglušile“ na obraćanje WHO-a što je dovelo to tisuće smrtnih slučajeva. Epidemija je prije svega kriza javnog zdravstva, kreatori politike bi se trebali pobrinuti za njeno uklanjanje. Smrt i zaraženost uvelike dovodi do negativnog utjecaja na trenutnu i buduću ekonomsku krizu.

Već u ožujku 2020. neke države članice zatražile su ukidanje klimatskih mjera. Poljski zamjenik ministra za državnu imovinu Kowalski²⁰ predložio je ukidanje Zelenog plana od 2021., dok je češki premijer Babiš predložio bojkotiranje zelenog plana. Prvi potpredsjednik rumunjske vladajuće stranke također je zatražio od svih rumunjskih europarlamentaraca da podrže napuštanje zelenog plana i preusmjeravanje sredstava namijenjenih istom prema potpori nacionalnih gospodarstava i zdravstvenih sustava. Unatoč ovim pozivima i prijedlozima klimatske promjene neće nestati niti nakon uspješno riješene zdravstvene krize.

²⁰ Euractiv, EU should scrap emission trading scheme, Polish official says. Dostupno na: <https://www.euractiv.com/section/emissions-trading-scheme/news/eu-should-scrap-emissions-trading-schemepolish-official-says> (10.09.2021.)

Europska komisija opovrgla je mišljenje da bi kriza javnog zdravstva trebala voditi ukidanju prijedloga EU o klimatskim zakonima. Predloženi Propis o klimi, kojem je cilj ugraditi klimatsku neutralnost do 2050. u zakonodavstvo EU-a, usmjeren je na zaštitu „generacijskog izazova klimatskih promjena“ od hitnijih i neposrednijih prioriteta.

Pandemija COVID-19 preokrenula je gospodarstvo kontinenta i tržišta rada u stanje pripravnosti. Iz okolišne perspektive, koronavirus kriza proizvela je neke kratkoročne koristi za okoliš, ali i neke negativne neželjene posljedice. Još važnije, to je pokrenulo mnoga pitanja o predanosti EU-a zelenom planu u budućnosti poslije korone. Pozitivne kratkoročne posljedice pandemije mogu se uglavnom pripisati radikalnom ekonomskom usporavanju zbog zatvaranja svih poslovanja osim onih osnovnih i zbog mjera socijalnog distanciranja koje su prisilile radno sposobno stanovništvo pribjeći radu od kuće. Razine zagađenja u urbanim područjima su se snizile uglavnom zbog gašenja nekih industrijskih aktivnosti i odsutnosti prometnih gužvi. Kratkoročno, emisije će se znatno smanjiti.

Jedna od negativnih nenamjernih posljedica korona krize je povratak jednokratnoj plastici (posebice čaše za kavu za van, jednokratne rukavice i medicinske maske) i stvaranje otpada na razini potrošača. Znanstveno neutemeljena zabrinutost zbog higijene hrane natjerala je ljude i tvrtke da se okrenu upakiranoj i plastikom umotanoj hrani. Nepotrebno skladištenje hrane i proizvoda od strane potrošača postaje problem jer oni s jedne strane stvaraju više ambalažnog otpada, a s druge strane generiraju više otpadne hrane, izravno se sukobljavajući s vodećim politikama Europskog zelenog plana.

3.3. Zadar u borbi protiv klimatskih promjena

Referentni podaci iz revizije Akcijskog plana energetske učinkovitosti (SEAP) za grad Zadar pokazuju da je između 2010. i 2017. godine došlo do smanjenja ukupne emisije CO₂ nastale potrošnjom svih energenata u sektorima zgradarstva, javne rasvjete i prometa na administrativnom području grada Zadra za 19%. Prema tome se može zaključiti da je Zadar postigao Europski cilj od 20% smanjenja CO₂ do 2020. godine.

Najveće postotno smanjenje postignuto je u sektoru prometa (20,1%), a zatim u sektoru zgradarstva (18,6%), dok smanjenje emisija CO₂ u sektoru javne rasvjete iznosi 0,6%.

Međutim, 2014. godine EU je donijela još ambiciozniji kada je dogovoren okvir klimatske i energetske politike do 2030. godine s još ambicioznijim skupom ciljeva za razdoblje 2021. – 2030. Tim se ciljevima EU obvezao smanjiti emisije stakleničkih plinova za najmanje 40% do 2030. godine u usporedbi s razinama iz 1990. godine.

Grad Zadar pristupio je 28. svibnja 2012. godine jednoj od najuspješnijih inicijativa Europske komisije, Sporazumu gradonačelnika. Tim je činom Zadar formalizirao svoju politiku održivog razvoja koju je počeo provoditi nizom aktivnosti i prije potpisivanja Sporazuma gradonačelnika. Potpisivanjem Sporazuma gradonačelnika, grad Zadar se obvezao na primjenu brojnih mjera energetske učinkovitosti kojima će u konačnici do 2020. godine smanjiti emisije CO₂ na svom području za najmanje 20%.

Budući da je EU 2015. godine usvojila Okvir klimatske i energetske politike do 2030. godine, Europska komisija je u listopadu 2015. godine pokrenula novi integrirani Sporazum gradonačelnika za klimu i energiju, koji nadilazi postavljene ciljeve za 2020. godinu. Potpisnici Sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju obvezuju se na smanjenje njihovih emisija CO₂ (i eventualno drugih stakleničkih plinova) za najmanje 40%, povećanje otpornosti na klimatske promjene uslijed primjene principa prilagodbe klimatskim promjenama te osiguranje pristupa održivoj i dostupnoj energiji do 2030. godine.

Ovim sporazumom grad Zadar se prioritarno obvezao posebnu pažnju posvetiti zelenim politikama i potaknuti prilagodbu svih sektora za smanjenje emisija CO₂.

3.4. Hrvatska i Europski zeleni plan

Proces usklađivanja zakonodavnog okvira na EU razini na temelju Europskoga zelenog plana nije jednostavan i trajat će određeno vrijeme. Hrvatska aktivno pristupa prenošenju zakonodavnog okvira i usklađivanju nacionalnog zakonodavstva, a tempo tog usklađivanja ovisi o spremnosti institucija, ovisnosti povezanih zakona, ali i političkoj volji koja je u Hrvatskoj prisutna.

Državna uprava ima ključnu ulogu u donošenju regulative koja će usmjeravati tržište prema održivosti, a industriju i poduzetnike poticati na tranziciju prema niskougljičnom razvoju. Financiranje promjena bit će veliki izazov. Privatne investicije ključ su razvoja, ali njih mora poticati državna regulativa.

Poseban izazov biti će usklađivanje zakonodavnog okvira tržišta električne energije i energetske učinkovitosti te u području održivog financiranja i taksonomije, a koje bi trebalo osigurati odabir i financiranje projekata usmjerenih upravo na postizanje klimatskih ciljeva. Usklađivanje će zasigurno biti zahtjevno, a Hrvatska gospodarska komora bit će aktivni zagovornik stavova poslovne zajednice.

S obzirom na Europski zeleni plan, pred Hrvatskom je veliki izazov u ostvarivanju zacrtanih ciljeva do kraja 2030. godine. Ključni dokument kojim se definira buduća klimatska i energetska politika je tzv. Nacionalni klimatsko-energetski plan, koji su obvezne donijeti sve zemlje članice EU-a. Hrvatska je ovaj dokument usvojila krajem 2019. i definirala ciljeve u svih pet dimenzija Energetske unije (dekarbonizacija, učinkovitost, OIE, unutarnje energetske tržište i R&D). Ovim se dokumentom za Hrvatsku do 2030. definiraju ciljevi znatnog smanjenja emisija (barem 43 % za ETS sektor i barem 7 % u sektorima izvan ETS-a) te povećanja udjela OIE na 36,4 %, što u idućih 10-ak godina predstavlja inkrement od oko osam posto u odnosu na današnje stanje. Naravno da će ovi ciljevi morati biti revidirani s obzirom na to da je izvjesno da će se EU cilj smanjenja emisija stakleničkih plinova do 2030. godine povećati s postojećih 40 na 55 %.

Pred Hrvatskom je razdoblje provedbe usvojenih politika, transformacije konvencionalnih poslovnih praksi i stvaranja novih poslovnih modela. Poslovanje tvrtki kontinuirano se usklađuje. Postoje određena područja, kao što su promet i energetika, ali i energetske intenzivnija industrija, u kojima su potrebna dodatna usklađivanja, a koja iziskuju znatna financijska sredstva što je izazov i za većinu zemalja Europske unije. Stoga su za sljedeće financijsko razdoblje predviđeni fondovi koji bi trebali omogućiti ubrzanu transformaciju gospodarstva i njegovo dodatno „ozelenjivanje“

S ciljem pokretanja gospodarstva nakon pandemije COVID-a 19, Europska komisija ponudila je Plan za oporavak u iznosu od 750 milijardi eura, od čega se minimalno 30 % mora utrošiti na klimatsku zaštitu i smanjenje emisija stakleničkih plinova. Kako bi imale pristup ovom fondu za oporavak, države članice EU-a moraju pripremiti planove

oporavka u okviru svojih nacionalnih programa reformi, koji trebaju sadržavati prioritete ulaganja i reformi. Što se tiče Hrvatske, ključno je da se u svome Planu oporavka usredotoči na aktivnosti kojima može pokrenuti gospodarstvo i približiti se ugljičnoj neutralnosti.

Hrvatska je energetska jako ovisna i troši milijarde kuna na uvoz energije. U prosjeku 50 % svojih potreba za energijom podmiruje uvozom. Trenutno uvozi 100 % ugljena, 80 % nafte, 60 % prirodnog plina, a uvozi i gotovo 40 % električne energije, uz napomenu da jedna trećinu tog uvoza predstavlja proizvodnja hrvatskog dijela NE Krško. Za Hrvatsku je imperativ jačanje uporabe domaćih resursa kako bi se smanjila ovisnost o uvozu, a to uključuje proizvodnju energije iz vlastitih izvora, ponajprije iz obnovljivih izvora energije uz smanjenje potrošnje fosilnih goriva, s ciljem dostizanja ugljične neutralnosti do 2050. godine.

Gotovo 60 % instalirane snage elektrana u elektroenergetskom sustavu Hrvatske koristi domaći resurs, obnovljive izvore energije. Najveći doprinos u proizvodnji električne energije daju velike hidroelektrane, ali njihov doprinos varira i ovisi o hidrologiji. Međutim, ostale tehnologije obnovljivih izvora energije postaju sve važnije, od kojih je vjetar danas najzastupljeniji i s trendom daljnjega rasta. Potencijal sunca daleko je veći od trenutno korištenog, stoga Hrvatska treba bez odlaganja započeti sa snažnom solarizacijom.

Hrvatska ima dovoljno domaćih resursa i na tome može i treba graditi održivu budućnost. Slavonija i kontinentalna Hrvatska imaju velike mogućnosti za proizvodnju energije iz bioplina i geotermalnih izvora, Srednja i gorska Hrvatska za uporabu biomase, geotermalne i energije vodotoka, dok je Dalmacija (južna Hrvatska) vrlo pogodna za proizvodnju energije od energije vjetra. Na području cijele Hrvatske moguće je povećati uporabu energije sunca. Raspoloživost svih ovih izvora značajno bi se povećala u kombinaciji s razvojem pametnih mreža i kapaciteta skladištenja energije.

4. ZAKLJUČAK

Kao što je poznato od ranije, Europa se kao i ostatak svijeta suočava s klimatskim promjenama te gubitkom biološke raznolikosti. Posljednjih nekoliko generacija, uključujući i sadašnju doživjele su najmanje tri globalne krize: ekonomski krizu 2008. godine, COVID-19 pandemiju te klimatsku krizu koja u trenutnom razvoju. Ono što je trenutno potrebno je temeljna transformacija ekonomskih, socijalnih i financijskih sustava koji će potaknuti promjene prema jačanju socijalne, ekonomske, ekološke i zdravstvene otpornosti. Potrebne su velike promjene, a pored usmjeravanja sredstava u kontrolu epidemije, ulaganja u sigurnost granica, sigurno putovanje i sigurnu trgovinu, potrebno je i da financijske institucije i vlade prihvate i provode preusmjeravanje na pametne infrastrukturne projekte za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama.

Zeleni plan za razliku od prijašnjih strategija obuhvaća većinu sektora te usklađuje sva područja politike sa svojim ciljem. Europski zeleni plan se sastoji od 47 inicijativa čiji instrumenti se međusobno kombiniraju, a u središtu se nalazi devet područja politike – čista energija, biološka raznolikost, od polja do stola, klimatsko djelovanje, održiva poljoprivreda, održiva industrija, održiva mobilnost, izgradnja i obnova, te uklanjanje onečišćenja.

Europski zeleni plan važna je strategija za osiguravanje održivog razvoja EU i zaštite klime. U isto vrijeme suočavanje s pandemijom zahtijeva hitno djelovanje u obliku novih politika i promjena prioriteta. Iako je iz okolišne perspektive COVID-19 imao kratkoročne koristi za okoliš poput smanjenja stakleničkih emisija, zdravstvena kriza ne bi smjela odvratiti pozornost od još veće globalne prijetnje – klimatske krize. Snažnije mjere potrebne da se dostignu ciljevi zelenog plana mogle bi biti manje troškovno iscrpne nego što se je očekivalo prije nastale pandemije.

Na području cijele Hrvatske moguće je povećati uporabu energije sunca. Raspoloživošću svih izvora značajno bi se povećala u kombinaciji s razvojem pametnih mreža i kapaciteta skladištenja energije. Prema svim procjenama, Hrvatska u sljedećih 30 godina u proizvodnji električne energije može postati samodostatna te ju naposljetku i izvoziti zato što joj potencijali u obnovljivim izvorima energije (vjetar i posebno sunce) to omogućavaju.

LITERATURA

1. Euractiv, EU should scrap emission trading scheme, Polish official says. Dostupno na: <https://www.euractiv.com/section/emissions-trading-scheme/news/eu-should-scrap-emissions-trading-schemepolish-official-says> (10.09.2021.)
2. Eur-Lex, Pristup zakonodavstvu Europske Unije, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX%3A52019DC0640#footnote14> (01.09.2021.)
3. Europska komisija, Budući koraci za održivu europsku budućnost, Europske mjere za održivost (2016), Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0739> (05.09.2021.)
4. Europska komisija (2020), Plan ulaganja za održivu Europu, Plan ulaganja za europski zeleni plan, COM 21 final. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0021&from=EN> (02.09.2021.)
5. Institut za društveno odgovorno poslovanje, dostupno na: <http://idop.hr/hr/dop-trendovi/zanimljivosti/odrzivo-financiranje/sto-je-europski-zeleni-plan/> (30.08.2021.)
6. Tko će i kako provoditi Europski zeleni plan? Dostupno na: [https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/11/Analiza EUROPSKI-ZELENI-PLAN.pdf](https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/11/Analiza_EUROPSKI-ZELENI-PLAN.pdf) (30.08.2021.)
7. Tsakalidis, A., Balen, M., Gkoumas, K., Pekar, F. (2020) Catalyzing Sustainable Transport Innovation through Policy Support and Monitoring: The Case of TRIMIS and the European Green Deal, str. 10-11. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/340654880_Catalyzing_Sustainable_Transport_Innovation_through_Policy_Support_and_Monitoring_The_Case_of_TRIMIS_and_the_European_Green_Deal (02.09.2021.)
8. Vrijeme je za zelena radna mjesta, dostupno na: <https://www.mobilnost.hr/hr/novosti/vrijeme-je-za-zelena-radna-mjesta/> (08.09.2021.)

9. Za ostvarenje Europskog zelenog plana Hrvatska mora stvoriti dodatne izvore financiranja (2020.) , dostupno na: <https://privredni.hr/za-ispunjenje-ciljeva-europskog-zelenog-plana-hrvatska-mora-stvoriti-dodatne-izvove-financiranja> (12.09.2021.)
10. Zeleni poslovi: što je sljedeće? , dostupno na: <https://www.facebook.com/etfeuropa/videos/213640356874235/> (08.09.2021.)

POPIS PRILOGA

Slike:

Slika 1. Elementi europskog zelenog plana

Slika 2. : Elementi financiranja kojima će se u sljedećem desetljeću prikupiti iznos od najmanje 1 bilijuna EUR u okviru Plana ulaganja za održivu Europu

Tablice:

Tablica 1. Pregled politika EU-a, hrvatskih politika i provedbenih dokumenata relevantnih za Europski zeleni plan